

Melk en wijn

Een paar Parijse mijmeringen

door Frits de Lange

Rudy Kousbroek in 1950 op Gare du Nord :

" Ik zie Parijs weer voor me zoals ik het toen zag - de brede straten in het ochtendlicht, met het zilveren water dat door de goten stroomde; de monumentale architectuur die soms de onwerkelijke indruk maakte van een filmdecor. Het gevoel een Franse film te zijn binnengewendeld." Ons wachtte in 1985 een wat prozaïscher ontvangst. De scriba van de kerkeraad stond bij de trein om te zeggen dat de verhuizer douane-problemen had; weg ochtendlicht, weg zilveren water. Even later zat ik, in een poging onze poes veilig door de metro-sluizen te loodsen, zelf beklemd. De eerste kennismaking met de Parijse 'bouwkunst'.

Dominee in Parijs! Dat is zo iets als Kousbroek in Kampen - er botst iets in die gedachte.

Maar waarachtig, het went. Het is een beetje anders, het is een beetje anders.

Maar wat is nu 'Parijs'? Voor een provinciaal als ik is het de eerste grote stad waarin ik ondergedompeld wordt - en dat had ook op z'n Amsterdams kunnen gebeuren. Het asfalt, de stank, het lawaai, het zweet, de massa, de agressie - ik liep er doorheen zoals een twentse boer die de RAI bezoekt: een tikkeltje opgewonden, lichtelijk bedreigd voelend, maar je toch niet willen laten kennen. Maar waarachtig, het went. Je leert je bewegen in de massa, raakt thuis in de moderne jungle, de melting pot van culturen, waar je niet op uitgekeken raakt. Het magmatisme van zo'n oceaanstad maakt zich meester van je en gaandeweg bezwijk je voor de mythe Parijs.

+++++

Een opwindende mythe, die je keer op keer weer teleurstelt. Ohk Amsterdam doet dat, je uitdagen en bedonderen beide. Maar toch anders: het is het verschil tussen het aanlokkelijke aanbod van de koopman en de verleidingen van een mooie vrouw. Je komt twee keer bedrogen uit, maar hoe verschillend.

+++++

Parijs, een vrouw? " Parijs is geen vrouw, maar een travestiet. Parijs heeft geen sexe - of beter: hij (of zij) houdt niet op zich telkens weer te verkleden." Hij aldus Een Le Monde-schrijver die de ontdekkingstocht van 'Zazie dans le métro' van Raymond Queneau uit 1959 nog eens naleeft. Hij gaat nog verder: "Parijs bestaat niet. Het is een beeld, een metafoor misschien, een luchtspiegeling die zich oplost zodra je dichterbij komt. Een voorwendsel, om literatuur over te kunnen schrijven, een geconstrueerde droom." Parijs, de literaire illusie van Hugo, Balzac en Proust.

+++++

Maar Parijs is ook de stad van Heinrich Heine en Walter Benjamin. De stad waar die andere jood, Paul Celan, suïcide pleegde na een reis naar Israël. Parijs als een onmogelijk Jeruzalem, de onbereikbare jonkvrouwe Sion, de mislukte joodse droom van Europa. Een opwindende mythe, waaruit het in deze eeuw al te teleurgesteld is ontwaakte.

Ook zonder de Egyptische vleugel van het Louvre heeft de stad iets van een cultureel kerkhof en de toerist die zich gulzig en massaal aan haar tegood doet iets van een thanatofiel. De verontwaardiging over wéér een McDonalds of Burger King-Fast Food op de Champs Elysée of de Boulevard Saint-Michel is terecht; maar niet omdat hiermee cultuur wordt vernietigd maar omdat er grafschennis wordt gepleegd. Het Parijs van Baron Hausmann, van de Eiffeltoren en het Grand en Petit Palais, het Gare du Nord en het Gare d'Orsay - het is het mislukte Mokum van Europa, maar van een trots soort heimwee vervuld.

+++++

Natuurlijk is het meer. Behalve naar Jeruzalem ruikt Parijs ook naar Babel - en naar alles wat daar tussen in zit. De jongen die vertwijfeld bij een stoplicht zijn identiteitspapieren aan de man probeert te brengen - het overkwam me een kwartier geleden - "omdat hij zijn sleutel kwijt is" (en zichzelf er bij); de vrouw die 's avonds om middernacht op een stil metroperron haar lege fles vloekend kapotsmijt tegen de metroplattegrond aan de muur; de spookachtige verschijning die traag achter je rug de vuilnisbak doorzoekt en, zachtjes grinnkend, als een muisje een oud stuk stokbrood opknabbelt; de twee mannen die vlak voor je in de file op de periferique elkaar te lijf gaan om daarna bloedend weer elk in hun eigen auto te stappen; de walm van bedorven sinaasappels en verrot eten uit de grote plastic tas van de zwerver die naast je komt zitten; de oude vrouw met open wonden aan armen en benen die om je suikerklontje bedelt als je op een terras koffie zit te drinken - ook dat is Parijs. Zoals ook die fuga van Bach in de metrogangen bij Denfert Rochereau, dat luieren in het Parc de Luxembourg of het Jardin des Plantes (ik ga van de zondagmiddag houden!); je een hele middag onderdompelen in de boekhandels van de Rive Gauche; of gewoon domweg wat doelloos slenteren door de straatjes van de Marais. Al weet ik dat dit een illusie is - zo stel ik me toch ongeveer het nieuwe Jeruzalem voor.

+++++

Ik geef het toe - soms maakt zich een lichte euforie van mij meester. Deze ^{Wellicht} ~~zilde~~ die m'n grootmoeder beving toen zij de zee bij Zandvoort zag ("dat ik dat nog heb mogen meemaken"). Maar behalve dat ik blij ben een poosje aan het franse leven te mogen nippen stemt het me ook zonnig dat ik een paar jaartjes vakantie van Nederland heb. De tegenstelling van Frankrijk tegenover Nederland, leer ik van Roland Barthes in zijn Mythologies, is die van wijn tegenover melk. Voor wijn is dorst alleen maar een alibi om het te mogen drinken. In de mythe van de wijn wordt de vitaliteit van het bloed, de zon en de aarde ondergebracht. Melk, dat is wit water, vloeistof, anti-wijn - het blust alleen. En als een melkdrinker dan eens wijn gaat drinken "In andere landen drinkt men om zich te bezatten, ze erkennen het ook allemaal; in Frankrijk is de dronkenschap altijd consequentie, nimmer bedoeling. De drank wordt gezien als een uitstalling van een plezier, niet als het noodzakelijke middel tot een gezocht effect. (...) Weten te drinken is een nationale techniek die er toe dient om de fransman te kwalificeren, om

zowel zijn presentatievermogen, zijn zelfbeheersing als zijn sociabiliteit te bewijzen. De wijn vestigt zo een collectieve moraal." Behalve dat het ook domweg het leven versiert.

Het is deze beheerste, lichte dronkenschap (die als 'savoir vivre' te boek staat) waarin Parijs voortdurend verkeert, die me weldadig voorkomt. Albrecht/leagje chaos waarmee het leven dan bedekt wordt iemand die met boter, kaas en eieren is grootgebracht wel eens tot wanhoop!

+++++

Dat Parijs ook niet zoveel aan theologie doet, heeft daar ongetwijfeld mee te maken. De kloeke, nuchtere wijze waarop in Duitsland elke generatie opnieuw de hemel van andere stoffering wordt voorzien en het wezen Gods en des mensen in delen wordt uiteengelegd, zal in Frankrijk nooit ingang vinden. De fransman, als hij theologiseert, mijmert en verhaalt, waar een duitser denkt en timmert aan zijn Gedankengebäude; franse theologie is spirituele filosofie en exegese - systematiek is niet haar sterkste punt.

+++++

Dat Kousbrœk (om ook met hem te eindigen) er een merkwaardige opvatting van theologie op na houdt, die doet vermoeden dat hij een man als André Dumas niet kent, dat is punt twee. Gelijk heeft hij als hij zegt dat de franse taal en cultuur alleen goed vertolkt kunnen worden door " lekkerbekken, en niet door theologen, dit wil zeggen: tekstuitleggers, die voor verdriet op aarde zijn." Daarom heeft Calvin in het franse Parijs zijn zin ook niet en moest hij naar het zwitserse Genève uitwijken!

+++++

Laat niemand nu denken dat franse cultuur synoniem zou zijn met losbolligheid. Niets is minder waar en geen land bracht, vanaf de verlichte ideologiekritiek in het zog van de Revolutie tot en met de met klinische nauwgezetheid uitgevoerde machtanalyses van Michel Foucault, meer vernuft en rationele hartstocht voort. Maar de speelse wellust waarmee de fransman de omgangsvormen cultiveert (" Allez-y, Madame! " - "Merci bien, Monsieur! " - "Je vous en prie, Madame!") leert me dat tegelijk met het scherpe inzicht in, ook de noodzaak van de schijn wordt opgehouden. Een fransman is iemand die zich omgeven weet van illusies, maar niet zonder kan en wil.

+++++

Ook 'Parijs' is er zo een. Je leert in deze stad dan ook nooit de waarheid van het leven kennen. Maar wel hoe geraffineerd zij zich telkens weer verbergt. Je wordt een bescheiden dominee in Parijs. Maar wettig, het went. Meer nog, het bevalt me.